

Working Paper Series

Department of Business Studies

No. 9, 2008

Ny revisionsstandardisering – en empirisk
undersøgelse af effekten på danske revisorers
holdninger til habilitet

By

Lars Kiertzner

Ny revisionsstandardisering – en empirisk undersøgelse af effekten på danske revisorers holdninger til habilitet

Lars Kiertzner

Associate professor

Aalborg University

Department of Business Studies

Fibigerstræde 4

DK-9220 Aalborg Ø

Tel: +45 30133786

E-mail: lki@business.aau.dk

Abstract:

Hovedformålet med dette paper er at sammenholde revisorers holdninger i 1995 og i 2005 i relation til habilitet ved forskellige opgavetyper, der varetages for en klient sammen med opgavetypen ”revision af historisk finansiel information”. Analysepunkterne er ved dette longitudinale formål udvalgt fra Kiertzner (1996).

Udover hovedformålet er der i 2005 suppleret med yderligere spørgsmål til belysning af grænserne for regnskabsassistance som det for praksis mest centrale spørgsmål ved vurdering af risici for selvrevision.

Revisors holdninger bliver analyseret på basis af surveys i 1995 og 2005.

Generelt forventes det, at revisorer har skærpet deres holdninger på de ud-valgte gråzone-områder i relation til habilitet. De nye revisionsstandarders stigende indhold af omgængelsesrelaterede regler – krav om skepsis – og øget detailregulering forventes at føre til en mere kritisk indstilling til varetagelse af dobbeltroller.

Hypotesen H1, hvorefter det forventedes, at revisor oftere vil anse sin habilitet for truet i 2005 end i 1995, herunder oftere vil betinge sin accept af opgaver ud over revisionen af sikkerhedsforanstaltninger, bekræftes delvist. Den holder stik ved opgaver, der traditionelt ligger i direkte sammenhæng med (regnskabsassistancespørgsmålene) eller i forlængelse af (skat og it) regnskabsmæssige forhold, Hypotesen holder derimod ikke ved opgaver, der ligger længere væk fra regnskabet, eksemplificeret ved juridisk/selskabsret-lige opgaver.

Hypotese 2, hvorefter det forventedes, at revisor i 2005 vil påtage sig rene assistanceopgaver i større omfang end assistanceopgaver, der involverer rådgivning om regnskabsmæssigt relevante dispositioner og regnskabspraksis, kunne ligeledes kun bekræftes delvist.

ISBN 9788791646140

1 Formål

Hovedformålet med dette paper er at sammenholde revisorerers holdninger i 1995 og i 2005 i relation til habilitet ved forskellige opgavetyper, der varetages for en klient sammen med opgavetyperen ”revision af historisk finansiel information”.¹ Analysepunkterne er ved dette longitudinale formål udvalgt fra Kiertzner (1996). Udover hovedformålet er der i 2005 suppleret med yderligere spørgsmål til belysning af grænserne for regnskabsassistance som det for praksis mest centrale spørgsmål ved vurdering af risici for selvrevision.

I perioden 1995-2005 har den danske regulering om habilitet gennemgået et paradigmeskift. Den tidligere kombination af et næsten altomfattende generelt habilitetskrav suppleret med konkrete opgavespecifikke krav er erstattet af den internationale regulerings principper om synlig og faktisk uafhængighed vurderet i den konkrete opgavesammenhæng.² Hertil kommer, at IFACs (2004) Ethiske regler for revisorer er blevet implementeret i Danmark, hvilket på en række punkter konkretiserer de generisk principielle uafhængigheds-trusler og tilhørende sikkerhedsforanstaltninger yderligere.³

Det er ved designet af den longitudinale hovedundersøgelse tilstræbt, at dette paradigmeskift i reguleringen ikke i sig selv får betydning for de logiske udfaldsrum for svar på spørgsmål, der genbruges fra Kiertzner (1996). Udvalgte spørgsmål er alle søgt placeret i gråzoneområdet, hvor der ikke entydigt kan konstateres noget forbud efter hverken gammel eller ny regulering. Det er således respondenternes holdninger, der er objektet for testene.

Generelt forventes det, at revisorer har skærpet deres holdninger på de udvalgte gråzone-områder i relation til habilitet. De nye revisionsstandarders stigende indhold af omgørelsesrelaterede regler – krav om skepsis – og øget detailregulering forventes at føre til en mere kritisk indstilling til varetagelse af dobbeltroller.

¹ Terminologien er hentet fra IAASBs framework for opgavetyper, hvor der skelnes mellem erklæringsopgaver med sikkerhed – herunder revision og review af historiske finansielle oplysninger og andre erklæringsopgaver med sikkerhed – samt beslægtede opgaver.

² Dette paradigmeskift gennemførtes i LSRR 1.9. 2003, der implementerede EU Kommission (2002).

³ FSR (Bestyrelse og Etikudvalg) (2004) og IFAC (2004).

1.1 Skepsis

Dagsordenen fra regnskabsreguleringen om mere skepsis manifesterer sig stadig stærkere i revisionsreguleringen:

- overfor regnskabsaflægger, og
- i et mere begrænset omfang overfor revisor.

Krav til revisors skepsis overfor regnskabsaflægger kommer frem i en stadig længere række af ekspliciteringer.

Vigtigheden af en skeptisk grundindstilling bliver understreget ved indsamlingen af revisionsbevis ikke blot ved risikovurderingshandlinger, men også ved udførelse af test af kontroller og substanshandlinger, jf. således overordnet i RS 315 og RS 330, og i ekstraordinær udtalt grad i RS 240 (ajourført 2006) i forhold til besvigelser.

Konkret udmøntes skepsiskravet stærkt i kommende standarder om revisionsbevis. Der lægges eksempelvis op til en mere detaljeret vurdering af eventuel skævhed i ledelsens udøvelse af regnskabsmæssige skøn, jf. ED ISA 540⁴, mens hele opdateringsprojektet ISA 550 om revision af nærtstående parter sker med udtrykkelig reference til Enron og Maxwell sagerne, hvor ikke oplyste forhold herom var en væsentlig forudsætning for, at det lykkedes at snyde markedet så længe.⁵

Endvidere skinner kravet om skepsis igennem, når standardiseringen fremhæver ledelsesansvaret igen og igen, hvilket skåret ind til benet egentlig er overflødig højt læsning af det selskabsretlige reguleringsgrundlag. Når revisor efter lovgivning og standardisering i stigende omfang skal løfte pegefingeren overfor klienten for at minde denne om dens ansvar, er det manifestationer af skepsis. Ledelsesansvaret fremhæves for eksempel i relation til besvigelser i RS 240 (ajourført 2006), samt i den i forhold til nugældende RS 700 langt mere detaljerede beskrivelse af ledelsesansvaret i den kommende ISA 700 om revisionspåtegningen.⁶

⁴ Jf. afsnittene 75-78 i ED ISA 540 (2004).

⁵ Jf. IAASB (september 2004), agenda 2 A, Revision of ISA 550 "Related Parties. Issues Paper", hvor afsnittene 2-5 med projektets begrundelse bærer overskriften "Lessons From the Enron and Maxwell Cases".

⁶ Jf. om ledelsens regnskabserklæring den i Danmark hidtil gældende RS 240 (2004), afsnit 51, og den kommende anden generations standard RS 240 (ajourført 2006), afsnit 91. Om ledelsesansvaret i revisionspåtegningen, jf. den nye ISA 700 (revised 2004), afsnit 60.

En lignende skepsis er langt fra en så konsekvent gennemført tendens over for revisor. Standarderne bygger stadig i hovedsagen på tillid til, at revisor vil rette sig efter reglerne, eller i hvert fald ikke aktivt søge efter huller i systemet, og at revisor vil udfylde huller i reguleringen fra en faglig synsvinkel om, hvad der bør gøres for at opnå høj grad af sikkerhed. Når dette stadig er tilfældet, kan det dog skyldes, at revisionsstandardisering i international sammenhæng stadig i vidt omfang er selvregulering.⁷

Der kan på trods heraf ses tegn på, at standardudsteder nærer en lille mistillid til, at revisor altid vil gøre det rette, i obligatoriske opstramninger i RS 240 (ajourført 2006). Herefter skal revisor udføre handlinger rettet mod vurdering af ledelsens mulige tilsidesættelse af intern kontrol, foretage brede forespørgsler om besvigelser på flere organisatoriske niveauer samt dokumentere med begrundelse, når han, underforstået i sjældne tilfælde, er i stand til at afkræfte, at indtægtsregistreringen er en betydelig besvigelsesrisikofaktor.⁸ De nævnte handlinger kan rent fagligt ses som udtryk for, at det aldrig (eller sjældent, for så vidt angår indtægtsregistreringen) vil være muligt for revisor at afkræfte, at der er betydelige risici, der skal afdækkes i de nævnte sammenhænge.⁹ Ekspliciteringen heraf i detaljeret form udtrykker dog en lille skepsis over for, om revisor af egen drift altid ville komme frem til disse vurderinger.

Et andet tegn på mistillid kan ses i begrundelsen for at opdele i en ED ISA 705 (2005) om forbehold – som termen modifikationer fremover reserveres til for ikke at forvirre – og ED ISA 706 (2005) om supplerende oplysninger og andre oplysninger. Opdelingen synliggør for revisor, at der ikke er nogen sammenhæng mellem de to begreber. Underforstået, det er ikke muligt at

⁷ Her er der dog pres på, jf. Public Company Accounting Oversight Board i US, og i EU kommissionens pres på IFAC og IAASB for at få brugerinteresser (læs herunder også politiske interesser) ind i standardiseringsprocessen som vilkår for at kunne godkende de internationale standarder efter proceduren i det nye 8. direktiv, jf. EU Commission 2004, side 6 – EU-godkendelse vil afhænge af ”satisfactory governance arrangements relating to the operation of the IAASB being established.”

⁸ Jf. RS 240 (ajourført 2006). Om handlinger, der skal udføres vedrørende den altid eksisterende risiko for, at den daglige ledelse tilsidesætter kontroller, se afsnittene 74-76, om forespørgsler, der skal foretages bredt i virksomheden, se afsnittene 34-47, og om dokumentationskravet for, at indtægtsregistreringen undtagelsesvist (hovedreglen om, at den er en betydelig besvigelsesrisikofaktor, er i afsnit 60) ikke skal anses for at være en ”født” besvigelsesrisikofaktor, se afsnit 110.

⁹ Konsekvenserne af klassifikation som en betydelig risiko for væsentlig fejlinformation er, at intern kontrol altid skal vurderes og om muligt testes, at der skal udføres yderligere substanshandlinger, der, hvis de står alene, ikke udelukkende kan være regnskabsanalytiske handlinger, og at der ikke kan foretages rotation af test af kontroller.

skjule et forbehold som en i klientens øjne måske mindre kritisk supplerende oplysning.¹⁰

Sådanne udtryk for skepsis i selvreguleringen kunne opfattes som forsøg på at afværge, at standardiseringen tages ud af revisorernes hænder. Dette er dog alligevel allerede sket i USA og på vej til at ske i EU som element i 8. direktivs forventede godkendelsesmekanisme af ISA standarder, hvor branchen i hvert fald ikke får direkte indflydelse.

1.2 Detailregulering

Et andet konstituerende karakteristika for udviklingen er detaljeringen i nyere internationale standarder, der indikerer, at det US amerikanske detailreguleringsparadigme bliver mere dominerende, og at det principdrevne paradigme, der hyldes i IAASB, dermed trænges i baggrunden. Modsætningen imellem paradigmerne har allerede længe været trukket skarpere op principielt, end den forefindes i virkeligheden. Det har lydt mere og mere hult i de senere år, når principstyring blev påkaldt som et mantra fra eksempelvis IAASBs, IABSs og EU's side. Og overvejelser i USA om det hensigtsmæssige i at blive mere principstyret frem for at tilstræbe en udtømmende detailregulering skal næppe heller tages for mere end "principielle" overvejelser. Principper styrer rent principielt og "teoretisk", mens reguleringen i alle lejre bliver mere detaljeret.

Umiddelbart er detailreguleringens sejrsgang paradoksal i lyset af, at krisen i international revision især har et amerikansk afsæt. At ordinere mere af den samme medicin, der så tydeligt ser ud til ikke at have virket, synes et dårligt valg i situationen og bygger tilmed oven i købet ofte på deciderede forkerte diagnoser.¹¹

Detaljeringen kommer frem overordnet i selve revisionsprocesmodellen som sådan i RS 300, RS 315, 330 og 500 om planlægning og generisk revisionsbevis. Især RS 315 forekommer umiddelbart meget kompleks, fuld af redundans, ordrig, unødigt detaljeret og i sidste ende uoverskuelig for revisor. Hertil kan den nye RS 240 (ajourført 2006) fremhæves med eksplicitte krav om konkrete revisionshandlinger og med en fra vugge-til-grav indlejring af besvigelserrelaterede overvejelser i den nye revisionsprocesmodel. I kommende standarder bredes tendensen yderligere ud. I ED ISA 540 om regn-

¹⁰ Jf. IAASB (marts 2005), Explanatory Memorandum side 2.

¹¹ En mere analytisk tilgang tyder på, at de fleste skandalesager i USA ikke havde baggrund i udnyttelse af huller i en utilstrækkelig detailregulering, men snarere tilsidesættelse af regler. Om Enron, jf. således Enron Report (2002) og på basis heraf George Benston, Michael Bromwich, Robert E. Litan & Alfred Wagenhofer (2003).

skabsmæssige skøn og ED ISA 320 om væsentlighed i relation til indlejringen i revisionsprocesmodellen med svært tilgængelige forskrifter for fejlanalyser, og i opdateringen af reguleringen i ISA 700, ED ISA 705 og ED ISA 706 om revisionspåtegninger med mere vidtgående krav til beskrivelse af udført arbejde som afspejling af den nye revisionsproces samt en væsentligt udvidet beskrivelse af revisors respektive ledelsens ansvar.¹²

Endvidere er tendensen også slået igennem i IFAC's etiske regler, der er overliggende til og en integreret del af hele IAASBs standardsæt. Eksempelvis prætenderer reglerne om uafhængighed, der er specielt relevante her, at være principdrevne ud fra den velinformerede tredjemands opfattelse/vurdering af trusler mod revisors uafhængighed og mulige sikkerhedsforanstaltninger. De meget detaljerede eksemplifikationer kan ved den gældende tidsånd imidlertid uden videre forventes at glide over til at blive opfattet som standardregler, hvorefter det principstyrede fremstår som tynd fernis.¹³

1.3 Forventede konsekvenser af øget skepsis og detailregulering

Krav om skepsis i sammenhæng med den øgede mængde detailregulering beskrevet ovenfor kan få revisorer til helt at afvise "dobbelroller" for at forebygge enhver mistanke om inhabilitet. Selv om reguleringens synlige habilitetsvurdering principielt kræver vurdering af, hvorledes en velinformeret tredjemand vil opfatte situationen, kan det tænkes, at revisor vil være restriktiv herudover for at være på den sikre side og dermed implicit tager den uinformerede og måske ligefrem uvidende tredjemand som målestok for praksis. En tendens til ukritisk puritanisme kan få uheldige konsekvenser i form af øgede omkostninger for virksomhederne og samfundsmæssige tab som følge af revisors afvisning af eksempelvis at yde assistance forud for afgivelse af en erklæring med sikkerhed.

Fuldstændig afvisning af dobbelroller kan opfattes som den ultimative sikkerhedsforanstaltning. Det er dog også tænkeligt, at respondenternes accept af "dobbelroller" i 2005 i højere grad end i 1995 sker under iagttagelse af mindre omfattende sikkerhedsforanstaltninger. Derfor er spørgsmålenes "ja/nej" suppleret med "betinget af" som svarmulighed, for at hele spektret dækkes fra ultimativ til mindre omfattende afholdenhed.

¹² ED ISA 540 (revised), ED ISA 550 (revised), ISA 700 (revised 2004), der først skal anvendes på umodificerede revisionspåtegninger, der afgives 31.12. 2006 eller senere, jf. afsnit 72, samt ED ISA 705 om modificerede revisionspåtegninger og ED ISA 706 om supplerende oplysninger og andre oplysninger.

¹³ Generelt kan alt materiale findes på www.iaasb.org. Det gælder både det gældende standardsæt og udestående Exposure Drafts, samt arbejdsudkast m.v., der enten kan findes via stien "Current Projects" eller via "Meetings".

2 Beskrivelse af undersøgelsesdesign og respondenter

2.1 Undersøgelsesdesign – spørgeskemaet

I bilag 1 gengives det anvendte spørgeskema, der i hovedsagen sammensætter sig af de udvalgte relevante spørgsmål, der blev anvendt ved undersøgelsen i 1995, jf. Kiertzner (1996).

2.1.1 Longitudinal analyse 1995 - 2005

I spørgsmål 2 indgår der ni forskellige scenarier fra 1995 undersøgelsen, hvor respondenterne skal tage stilling til, om de vil påtage sig opgaver ved siden af den lovpligtige revision.

I den første undergruppe på tre spørgsmål går opgaven ud på juridisk assistance i form af selskabsretlige opgaver om:

- Udarbejdelse af vedtægter
- Udarbejdelse af aktionæroverenskomst
- Udfyldelse af diverse anmeldelsesformularer.

Undergruppens karakter indebærer en mulighed for, at svarene ikke kun afspejler habilitetsovervejelser, idet respondenterne også kan inddrage deres kompetence. For det longitudinale hovedformål er det interessante dog selve trenden. Denne kan rimeligvis anses for udelukkende at afspejle udviklingen i synet på habilitet, idet revisorers kompetence på området ikke har ændret sig i perioden fra 1995 til 2005.

Den anden undergruppe på tre spørgsmål vedrører de traditionelle rådgivningsområder skat og administrative systemer, hvor alle revisionsfirmaer ved deres kumulative kompetencer og de fleste revisorer individuelt altid har anset sig for kompetente. Derfor er det en rimelig antagelse, at udviklingen fra 1995 til 2005 alene udtrykker revisorers opfattelse af deres habilitet.

Karakteren af undergruppen af spørgsmål gør det nødvendigt at tilføje i 2005, at der ikke er tale om en såkaldt "særligt betydningsfuld virksomhed". Dette skal afholde respondenterne fra at kunne problematisere, om skatte-

spørgsmålet kunne være omfattet af et absolut forbud.¹⁴ Tilføjelsen sker således for at fastholde spørgsmålet i ”gråzoneområdet”.

Rådgivningsspørgsmålene om skat og administrative systemer omfatter samtidig varetagelse af revision og:

- Skatterådgivningsopgaver for det fremtidige selskab
- Skatterådgivningsopgaver for stifterne personligt
- Udvikling og implementering af bogholderisystemer.

Endelig vedrører den tredje undergruppe det klassiske område regnskabsmæssig assistance. I en dansk kontekst med den meget brede revisionspligt benytter det store flertal af virksomheder i varierende grad revisors kompetencer.

Synliggørelsen af revisor som skeptisk kontrollant i den nyere revisionsstandardisering er i overensstemmelse med revisors rolle som ren udefra kommende tekniker i en stor revisionsopgave. Krav til revisors skepsis overfor regnskabsaflægger er klart stigende, jf. i indledningen ovenfor. I en mindre eller mellemstor revisionsopgave harmonerer den rene kontrollantrolle dårligt med de reelle forhold og behov, idet revisor næsten altid har assistance- og rådgivningsopgaver ved siden og simultant med erklæringsopgaven. Dette er tilfældet for alle virksomheder i regnskabsklasse B¹⁵; men det gælder også langt op i regnskabsklasse C, hvor hovedparten af de mellemstore og et synligt mindretal af de store virksomheder benytter sig af revisors assistance.¹⁶

¹⁴ Jf. LSRR § 11.2.8. Særligt betydningsfulde virksomheder er børsnoterede selskaber, alle virksomheder under Finanstilsynet uanset størrelse og Mega-regnskabsklasse C virksomheder (overstiger to af tre grænser i to på hinanden følgende år – nettoomsætning og balancesum 5 mia.kr., 2.500 ansatte).

¹⁵ Efter Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (Deloitte) 2004b, tabel 4.3 side 13, rekvirerer 21.5 % bogføringsassistance, 69.3 % regnskabsmæssig assistance og hele 82.5 % assistance med regnskabsopstilling. Da respondenterne i undersøgelsen næppe har foretaget nogen knivskarp skelnen mellem disse ydelser, er det nok en rimelig konklusion, at alle regnskabsklasse B virksomheder har behov for assistance i et eller andet omfang for at kunne opfylde lovgivningens krav. I Erhvervs- og Selskabsstyrelsen 2004a, side 38, skønnes det ved en mindre undersøgelse, at dette i praksis gælder for alle virksomhederne. Således er 93 % af regnskaberne tilmed trykt på revisors papir (stikprøve på 1.000 regnskaber undersøgt).

¹⁶ Jf. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen 2004a, side 40-41 med noget divergerende tendenser i undersøgelser ved interview af virksomheder/revisorer, survey i Mortensen & Beierholm og en stikprøve på 1.000 regnskaber. Tendensen er dog nok, at ca. 2/3 af mellemstore og 1/3 af store regnskabsklasse C virksomheder benytter sig af revisors assistance.

Mister klienten muligheden for at bruge revisor i denne ”dobbeltrolle”, kan det føre til et de facto torevisorsystem, til, at rådgivnings- og assistanceopgaver overlades til uuddannede eller mindre kompetente kræfter, eller til, at klienterne i større omfang selv begynder at disponere, med hvad det vil komme til at indebære af fejlbeslutninger og heraf afledt pres på offentlige kontrolinstanser og i sidste ende retssystemet som sådan. Hertil kan en sådan offentlig opklarende kontrol ikke forventes at være lige så stærk som revisors forebyggende indsats, hvorfor det er rimeligt at antage, at ”sortetallene” i økonomien vil vokse.¹⁷

Nedenfor er spørgsmålene fra Kiertzner (1996) gengivet. Som det ses, omfatter det sidste spørgsmål i denne gruppe en allerede imødeset sikkerhedsforanstaltning.

- Bogføring ud fra kasserapporter
- Assistance ved opstilling af regnskab
- En anden revisor i revisionsfirmaet yder assistance med regnskabsopstilling.

2.1.2 Grænser for regnskabsassistance – særskilt 2005 analyse

Ud over de ni gengangere fra 1995-undersøgelsen omfatter spørgsmål 2 tre delspørgsmål, der skal belyse grænserne for regnskabsmæssig assistance yderligere som et biformål i 2005.

En opdeling i forskellige typer af assistance er vist nedenfor i sekventiel orden:

- 1 Dispositioner, der genererer grunddata i regnskabsmaterialet
- 2 Systematisering af regnskabsmaterialet (kontering)
- 3 Registrering af regnskabsmaterialet (bogføring)
- 4 Afslutningsdispositioner anvendt på regnskabsmaterialet (skøn, praksis m.v. efter den regnskabsmæssige begrebsramme, dvs. sædvanligvis ÅRL)
- 5 Præsentation af afslutningsbalancen efter kravene i den regnskabsmæssige begrebsramme.

¹⁷ I debatten om begrænsninger af revisionspligten i regnskabsklasse B var dette et klart underspillet punkt. Generelt er det da også lettere at vurdere omkostningssiden end nyttesiden af revision. Jf. således Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2005).

Trin 3- og 5-assistance om henholdsvis ”ren bogføring” og ”ren opstilling af regnskabet” samt den dermed forbundne beslutningstagen er uden problemer og repræsenterer således ikke uafhængighedstrusler. Det giver ingen mening at forestille sig, at revisor skulle lave fejl i bogføringen eller den mekaniske regnskabsopstilling, som han efterfølgende får en egeninteresse i at dække over ved revisionen. Disse to assistancetyper dækkes af den tredje undergruppe af spørgsmål ovenfor fra Kiertzner (1996).

Trin 2 er også under almindelige omstændigheder ubetænkeligt, når kontering sker efter forhåndsfastsatte retningslinier (kontoplan/konteringsinstruks).

Trin 1 og 4 repræsenterer derimod reelle uafhængighedstrusler, som udelukker revisionsvirksomheden fra egentlig beslutningstagen, fordi de vedrører forretningsmæssige dispositioner (1) og stillingtagen til regnskabsmæssig præsentation heraf (4). Dermed begrænses de mulige ydelser til accessorisk rådgivning i tilknytning til revisionsydelsen (trin 4) og egentlig rådgivning i begge sammenhænge, men under iagttagelse af nødvendige sikkerhedsforanstaltninger, såsom adskillelse mellem revisions- og rådgivningsteam.

De tre tilføjede assistancespørgsmål er vist nedenfor sekventielt med de relevante delspørgsmål fra 2.1.1:

- *Due diligence rapport forud for køb af en dattervirksomhed (trin 1 assistance)*
- *Kontering ud fra en af ledelsen godkendt kontoplan (trin 2 assistance)*
- *Bogføring ud fra kasserapporter (trin 3 assistance)*
- *Vurdering af levetiden for materielle anlægsaktiver. Ledelsen lægger efterfølgende denne vurdering til grund (trin 4 assistance)*
- *Assistance ved opstilling af regnskab (trin 5 assistance).*

Som det fremgår, forventes der større villighed til at påtage sig trin 2, 3 og 5 assistance i forhold til trin 1 og trin 4 assistance.

2.1.2 Revisorernes subjektive opfattelse i 2005

I spørgsmål 4 i bilag 1 spørges der på en traditionel 5-skalering, om revisorerne opfatter habilitetsbestemmelserne som skærpede. Spørgsmålet muliggør en sammenligning mellem faktisk oplyst adfærd og deres subjektive opfattelser.

2.1.4 BaggrundsvARIABLES betydning

Udover hovedformålet – den longitudinale analyse af revisors vurdering af sin habilitet i 2005 kontra i 1995 – og biformålet – revisors vurdering af grænserne for assistance i 2005 – inddrages mulige forklarende baggrundsvARIABLES, jf. spørgsmål 1 i bilag 1.

Den første variabel er en eventuel revisionsspecialist effekt, der udtrykker respondentens andel af produktiv tid anvendt på revision. Den anden variabel er respondenternes alder. Disse to variable analyseres i diskrete versioner som 0/1 variable med en pragmatisk fastlagt grænse for specialist/ikke-specialist og yngre/ældre med henblik på at opdele respondenterne i to omtrent lige store grupper. Den tredje variabel er den traditionelle analyseparameter, om respondenterne kommer fra et af de store multinationale netværk, der i 1995 var Big Six og i 2005 Big Four.

Opsummeret analyseres for fire baggrundsvARIABLES:

	Diskret	
	0	1
Svarår	1995	2005
Specialist	Ikke-specialist – Højest 30 % af produktiv tid på revision	Specialist – Mere end 30 % af produktiv tid på revision
Alder	Yngre – Højest 45 år	Ældre – Mere end 45 år
Big Firm	Ikke Big Six/Big Four	Big Six/Big Four

2.2 Respondenterne

I 1995 blev der udsendt spørgeskemaer til 216 systematisk tilfældigt udvalgte statsautoriserede revisorer, og der blev modtaget 94 brugbare svar, jf. Kiertzner (1996). Udvalget skete fra en medlemsfortegnelse, som FSR stillede til rådighed.

I 2005 udsendtes skemaer til 400 simpelt tilfældigt udvalgte statsautoriserede revisorer ud fra FSR's elektroniske medlemsfortegnelse. Der blev modtaget 121 brugbare svare.

Svarprocenten er således faldet fra 43 til 30 %. Faldende villighed til deltagelse er en generel tendens som udtryk for, at revisorerne får mere travlt og formentlig også modtager flere spørgeskemaer. I begge år er der testet for, om respondenterne, der svarede efter rykning, adskiller sig fra de tidlige respondenter. Dette var ikke tilfældet. Det er derfor rimeligt at antage, at respondenterne i begge år er et acceptabelt grundlag at vurdere holdninger i branchen ud fra.

I bilag 2 er der vist nogle demografiske karakteristika for respondenterne. Neden for i tabel 1 vises de anvendte diskrete opdelinger ved analyserne af baggrundsvariablenes betydning.

Tabel 1 Baggrundsvariabler – Big Six/Big Four, alder og revisionsspecialiststatus

		1995	2005	I alt
Big Six/Big Four	Nej	56	66	122
	Ja	35	55	90
Total		91	121	212
Opdelt efter alder +45	Yngre (højst 45)	51	45	96
	Ældre (mindst 46)	43	76	119
Total		94	121	215
Revisionsspecialist	Nej (højst 30 %)	59	72	131
	Ja (over 30 %)	34	44	78
Total		93	116	209

3 Hypoteser og test heraf

3.1. Hypoteser

Spørgsmål 2 omfatter ni situationer fra 1995 undersøgelsen, hvor revisor skal tage stilling til, om der er konflikt mellem varetagelse af de nævnte opgaver og hans hverv som revisor. Umiddelbart er det forventeligt, at den nyere regulering har ført til, at revisor oftere vil anse sig for at være inhabil, den ultimative sikkerhedsforanstaltning, eller gøre sin accept af andre opgaver ved siden af revisionen afhængig af mindre restriktive sikkerhedsforanstaltninger i 2005 end i 1995. Eller formuleret som hypotese:

H₁ Det forventes, at revisor oftere vil anse sin habilitet for truet i 2005 end i 1995, herunder oftere vil betinge sin accept af opgaver ud over revisionen af sikkerhedsforanstaltninger.

Endvidere foretages der ved biformålet specielt for 2005 test af de særligt udvidede assistancespørgsmål. En logisk hypotese er her, at ren assistance i form af bogføring og regnskabsopstilling, samt nok også kontering ud fra en af ledelsen godkendt kontoplan, anses for mindre uafhængighedstruende end assistance, der involverer foretagelse af regnskabsmæssigt relevante vurde-

ringer, der lægges til grund for dispositioner, og stillingtagen til regnskabsmæssig behandling. Formuleret som hypotese:

H₂ Det forventes, at revisor i 2005 vil påtage sig rene assistanceopgaver i større omfang end assistanceopgaver, der involverer rådgivning om regnskabsmæssigt relevante dispositioner og regnskabspraksis.

3.2 Test af holdningerne i 2005 i forhold til 1995 (H₁)

Ved opgaver, der tangerer juridisk assistance, kan H₁ ikke understøttes. Der er tilmed en øget andel i 2005, der ubetinget eller betinget af sikkerhedsforanstaltninger vil yde assistance med udarbejdelse af vedtægter, jf. tabel 2. Heraf fremgår endvidere, at der ikke er forskel ved de to andre spørgsmål, og at kun små andele vil påtage sig opgaver med substans (de to første) modsat den store andel ved simpel udfyldelse af anmeldelsesformularer.

Tabel 2 Assistance ud over revisionsopgaven 2005 kontra 1995 – juridisk

			1995	2005	I alt
Assistance ved udarbejdelse af vedtægter	Nej	Faktisk/forventet antal	86/76.3	87/96.7	173
	Ja, betinget	Faktisk/forventet antal	5/9.7	17/12.3	22
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet antal	3/7.9	15/10.1	18
		I alt	94	119	213
Chi ² 11.78, p 0.003					
Assistance ved udarbejdelse aktionæroverenskomst	Nej	Faktisk/forventet antal	79/80.8	104/102.2	183
	Ja, betinget	Faktisk/forventet antal	11/9.3	10/11.7	21
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet antal	4/4.0	5/5.0	9
		I alt	94	119	213
Chi ² 0.65, p 0.723					
Assistance med anmeldelsesformularer	Nej	Faktisk/forventet antal	24/21.6	25/27.4	49
	Ja, betinget	Faktisk/forventet antal	7/10.6	17/13.4	24
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet antal	63/61.8	77/78.2	140
		I alt	94	119	213
Chi ² 2.69, p 0.261					

Ved skatteassistance og i væsentligt højere grad assistance med udformning og implementering af administrative it-systemer er der flere, der afstår eller betinger leveringen af ydelsen af sikkerhedsforanstaltninger. I nedenstående tabel 3 er svarmulighederne ”nej” og ”betinget ja” lagt sammen overfor dem, der ubetinget vil påtage sig opgaverne, af hensyn til at opfylde kriterierne for chi²-test blot nogenlunde.

Skatteassistance opfattedes som helt problemfrit i 1995, mens en lille gruppe betinger assistancen af sikkerhedsforanstaltninger i 2005. Ved assistancen om implementering af administrative systemer er svarene fra 1995, hvor ubetinget accept var dominerende med en andel på 84 %, vendt rundt, således at kun 37 % ubetinget accepterer revisionen sammen med denne opgave i 2005. Kravet om sikkerhedsforanstaltninger er dermed slået ret bredt igennem her.

Tabel 3 Assistance ud over revisionsopgaven 2005 kontra 1995 – skattemæssig assistance og assistance vedrørende implementering af administrative systemer

			1995	2005	I alt
Skatterådgivning for det stiftede selskab	Nej eller betinget ja	Faktisk/forventet	0/2.6	6/3.4	6
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet	94/91.4	113/115.6	207
Chi ² 4.88, p 0.029		I alt	94	119	213
Skatterådgivning for stifterne personligt	Nej eller betinget ja	Faktisk/forventet	2/6.6	13/8.4	15
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet	92/87.4	106/110.6	198
Chi ² 6.21, p 0.010		I alt	94	119	213
IT-rådgivning og overtagelse af revisionen	Nej eller betinget ja	Faktisk/forventet	15/38.7	73/49.3	88
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet	76/52.3	43/66.7	119
Chi ² 45.02, p 0.001		I alt	91	116	207

For assistance vedrørende regnskabsgrundlaget kan samme udvikling i retning af øgede krav om sikkerhedsforanstaltninger iagttages. Her er den gennemgående ret stærk, jf. nedenfor i tabel 4, selv om der stadig er et flertal i 2005, der uden videre vil påtage sig opgaverne ved siden af revisionen.

Det fremgår, at assistance med regnskabsopstilling, herunder en kollegas assistance hermed, ikke anses for at kræve sikkerhedsforanstaltninger i samme omfang som bogføring gør det. Det ser ud til, at behovet for sikkerhedsforanstaltninger anses for at vokse med nærheden til det basale regnskabsgrundlag.

Tabel 4 Assistance ud over revisionsopgaven 2005 kontra 1995 – assistance med regnskabsgrundlaget

			1995	2005	I alt
Bogføring ud fra kasserapporter	Nej eller betinget ja	Faktisk/forventet	8/20.0	37/25.0	45
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet	86/74.0	81/93.0	167
		I alt	94	118	212
Chi ² 16.33, p 0.001					
Assistance med opstilling af regnskab	Nej eller betinget ja	Faktisk/forventet	1/7.1	15/8.9	16
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet	93/86.9	104/110.1	197
		I alt	94	119	213
Chi ² 10.07, p 0.001					
Kollegas assistance med opstilling af regnskab	Nej eller betinget ja	Faktisk/forventet	5/10.0	18/13.0	23
	Ubetinget ja	Faktisk/forventet	85/80.0	99/104.0	184
		I alt	90	117	207
Chi ² 4.98, p 0.020					

Hypotesen H_1 , hvorefter det forventedes, at revisor oftere vil anse sin habilitet for truet i 2005 end i 1995, herunder oftere vil betinge sin accept af opgaver ud over revisionen af sikkerhedsforanstaltninger, kan således kun siges at være delvist bekræftet. Den synes at holde stik ved opgaver, der traditionelt ligger i direkte sammenhæng med (regnskabsassistancespørgsmålene) eller i forlængelse af (skat og it) regnskabsmæssige forhold, selvom der på de fleste af disse spørgsmål stadig er klare flertal, der uden videre vil påtage sig de respektive yderligere opgaver. Tendensen holder heroverfor entydigt ikke for opgaver, der ligger længere væk fra regnskabet, såsom juridisk/selskabsretlige opgaver.

Nedenfor analyseres den gennemsnitlige ubetingede acceptgrad på alle ni delspørgsmål (skaleret mellem 0 og 1) som afhængig variabel, og svaråret samt de andre tidligere præsenterede baggrundsvariabler som uafhængige variabler.

Analysen viser, at svaråret som forventeligt gennemsnitligt påvirker acceptgraden nedadgående.

$$\text{Accepttotal} = 0.729 - 0.293 \cdot \text{år} - 0.183 \cdot \text{BigFirm} + 0.065 \cdot \text{Alder} - 0.073 \cdot \text{Spec} \quad R^2 0.124$$

0.001 0.001 0.010 0.353 0.303

Hertil fremgår, at tilknytningen til Big Six/Big Four også påvirker acceptgraden nedad.

3.3 Test af assistancespørgsmålene i 2005

Udover spørgsmålene fra 1995 omfattedes yderligere tre opgaver i relation til assistance med regnskabsgrundlaget i undersøgelsen i 2005.

I nedenstående oversigt i tabel 5 er nummereringen af ydelser fastholdt og villigheden til at påtage sig ydelserne ud over revisionen er vist i faldende orden. Det forventedes, at villigheden til, at påtage sig kontering (2), bogføring (3) og regnskabsopstilling (5) ville overstige villigheden til at skønne over aktivers levetid (4) og gennemføre en due diligence (1), hvor der kan tales om medvirken ved tilblivelsen af data til regnskabet/regnskabsgrundlaget. Dette holder kun næsten. Ved due diligence ydelsen er andelen af ubetinget villige større end umiddelbart forventet.

Tabel 5 Assistance ved siden af revisionsopgaven 2005 – assistance med regnskabsgrundlaget i bred forstand (t-tests af andelen parvist)

	<u>Ubetinget ja</u>	<u>5</u>	<u>1</u>	<u>3</u>	<u>2</u>
5 Assistance med opstilling af regnskab	0.88	-			
1 Due diligence forud for køb af dattervirksomhed	0.72	0.001	-		
3 Bogføring ud fra kasserapporter	0.69	0.001	0.624	-	
2 Kontering ud fra kontoplan	0.42	0.001	0.001	0.001	-
4 Vurdering af aktivs levetid	0.26	0.001	0.001	0.001	0.002

Dette gør, at H_2 , hvorefter det forventedes, at revisor i 2005 vil påtage sig rene assistanceopgaver i større omfang end assistanceopgaver, der involverer rådgivning om regnskabsmæssigt relevante dispositioner og regnskabspraksis, kun kan anses for delvist bekræftet.

3.4 Sammenhæng med revisors subjektive opfattelse?

I spørgsmål 4 anfører respondenterne deres subjektive opfattelser af, hvorvidt kravene til revisors uafhængighed er skærpet. Det mener 100 respondenter er tilfældet, mens kun 19 mener de er uændrede eller lempede.

T-test analyser af den gennemsnitlige villighed til ubetinget at påtage sig opgaver understøtter disse subjektive skøn. Den lille gruppe, der holder på uændrede/lempede krav, har en gennemsnitlig villighed på 0.70 over for

0.60 i gruppen, der mener, kravene er lidt skærpede, og 0.59 i gruppen, der opfatter kravene som stærkt skærpede. Gennemsnittene er signifikant forskellige ved 0.05.

4. Afslutning

Revisors holdninger til varetagelse af forskellige opgaver ved siden af revisionen blev analyseret på basis af surveys i 1995 og 2005.

Generelt forventedes det, at revisorer har skærpet deres holdninger på de udvalgte gråzone-områder i relation til habilitet. De nye revisionsstandarders stigende indhold af omgængelsesrelaterede regler – krav om skepsis – og øget detailregulering forventes at føre til en mere kritisk indstilling til varetagelse af dobbeltroller.

Hypotesen H_1 , hvorefter det forventedes, at revisor oftere vil anse sin habilitet for truet i 2005 end i 1995, herunder oftere vil betinge sin accept af opgaver ud over revisionen af sikkerhedsforanstaltninger, bekræftes overordnet. Den holder stik ved opgaver, der traditionelt ligger i direkte sammenhæng med (regnskabsassistancespørgsmålene) eller i forlængelse af (skat og it) regnskabsmæssige forhold, Hypotesen holder derimod ikke ved opgaver, der ligger længere væk fra regnskabet, eksemplificeret ved juridisk/selskabsretlige opgaver.

Hypotese 2, hvorefter det forventedes, at revisor i 2005 vil påtage sig rene assistanceopgaver i større omfang end assistanceopgaver, der involverer rådgivning om regnskabsmæssigt relevante dispositioner og regnskabspraksis, kunne ligeledes kun bekræftes delvist. Også her tydede det på, at den umiddelbare nærhed til regnskabet var afgørende. Due diligence-ydelsen opfattedes således som mindre kritisk end forventet på grund af denne afstand.

Overordnet vurderer revisor uafhængighedstrusler nøjere i 2005 end i 1995. Det kunne dog befrygtes, at selve identifikationen af trusler bliver noget mekanisk, så forhold/trusler, der ikke direkte er behandlet i anførte eksempler i lovbemærkninger og etiske regler, ikke identificeres. Dette kunne udviklingen for de juridiske opgaver fra 1995 til 2005, samt revisors overraskende store ubetingede villighed til at udføre due diligence ydelser i 2005 tyde på.

Det skal anføres, at nærværende undersøgelse lider af samme svaghed som alle surveys: Respondenterne oplyser, hvad de ville gøre, mens undersøgelse-

sen ikke belyser, hvad de rent faktisk gør. Da formålet her dels er vurdering af en udviklingstendens og af en relativ villighed til at påtage sig forskellige opgaver, kan de relative forhold, resultaterne peger på, antages at være valide. Det ville naturligvis være ideelt at underbygge resultaterne med praksis. På dette område er det dog svært at forestille sig, hvordan en sådan empiri kunne tilvejebringes.

Referencer

- George Benston, Michael Bromwich, Robert E. Litan & Alfred Wagenhofer (2003) Following the Money – The Enron Failure and the State of Corporate Disclosure, AEI-Brookings Joint Center for Regulatory Studies
- ED ISA 320 (revised 2004 ff) Materiality in the Identification and Evaluation of Misstatements.
- ED ISA 540 (revised 2004 ff) Auditing Accounting Estimates and Related Disclosures (Other than Those Involving Fair Value Measurements and Disclosures”)
- ED 705 (2005 f) Modifications to the Opinion in the Independent Auditor`s Report
- ED 706 (2005 f) Paragraphs in Emphasis of Matter Paragraphs and Other Matters Paragraphs in the Independent Auditor`s Report
- Enron Report (2002) Report of Investigation by the Special Investigative Committee of the Board of Directors of Enron Corp.
- Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2004a) AMVAB – Basismåling på årsregnskabsloven
(2004b) Revisionshonorar for B-virksomheder med en vis erhvervsaktivitet (sammen med Deloitte)
(2005) Rapport om revisionspligten for B-virksomheder (små selskaber), marts 2005
- European Commission (2002) Recommendation (2002/590/EC) of 16 May 2002 on Statutory Auditors Independence in the EU: A Set of Fundamental Principles
(2004) Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on statutory audit of annual accounts and consolidated accounts and amending Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC, presented by the Commission 16.3. 2004
- FSR (Bestyrelse og Etikudvalg) (2004) Retningslinjer for revisors etiske adfærd (etiske regler for revisorer)
- Claus Holm & Bent Warming-Rasmussen (2004) Outline of the Transition from National to International Audit Regulation in Denmark, ASB, AFL 2004-2

IAASB møde i september 2004	Agenda Item 2A, Revision of ISA 550 “Related Parties. Issues Paper
IAASB møde i marts 2005	Agenda Item 13, Modified Auditors Report. Explanatory Memorandum
IFAC Code of Ethics (2004)	Code of Ethics for Professional Accountants
ISA 700 (revised 2004)	The Independent Auditor's Report on a Complete Set of General Purpose Financial Statements
Lars Kiertzner (1996)	En komparativ undersøgelse af revisors tilgang til den lovpligtige revision af kapitalsekskabers årsregnskaber i UK, Tyskland og Danmark, ph.d.-afhandling HHÅ 1996
RS 240 (ajourført 2006)	Revisors pligt til at overveje besvigelser ved revision af regnskaber
RS 300 (2006)	Planlægning af revision af regnskaber
RS 315 (2005)	Forståelse af virksomheden og dens omgivelser og vurdering af risiciene for væsentlig fejlinformation
RS 330 (2005)	Revisors handlinger som reaktion på vurderede risici
RS 500 (2005)	Revisionsbevis

Bilag 1 Spørgeskema

1 BaggrundsvARIABLER

Deres arbejdsområder

De bedes skønsomt angive følgende oplysninger om Deres arbejde.

Omtrentligt antal arbejdstimer på årsbasis _____ timer

Fordeling mellem klienttid og indirekte tid

Klientarbejde	_____ %
Indirekte tid	_____ %
	100 %

Fordeling af klientarbejde

Revision af regnskaber	_____ %
Regnskabsassistance	_____ %
Skattemæssig rådgivning og assistance	_____ %
Juridisk rådgivning	_____ %
Andet klientarbejde	_____ %
	100 %

Deres alder

De bedes give følgende oplysninger om Deres alder

Nuværende alder	_____ år
Alder ved revisoreksamen	_____ år

Deres køn

1 Kvinde 2 Mand

Oplysninger om Deres firma

Tilknyttet the Big Four? 1 ja 2 nej

Omtrentligt antal ansatte i Danmark _____

Omtrentligt antal kontorsteder i Danmark _____

2 Habilitet (fortsat)

- b. De har rådgivningsopgaver for et selskab. Disse opgaver giver et samlet honorar, der svarer til 9 % af Deres årsomsætning. Rådgivningen vedrører edb-området, herunder udvikling og implementering af bogholderisystemer. Klienten foreslår, at De overtager revisionen, når De nu alligevel kender systemerne så godt. Honoraret fra revisionen vil ligge på niveau med, hvad De p.t. modtager som rådgiver.

1 De er villig til at
overtage revisionen

2 De er ikke villig til at
overtage revisionen

3 De vælger mellem revisions- og rådgivningsopgaven

- c. En af Deres revisionsklienter spørger Dem:

Om De kan overtage bogføringen ud fra kasserapporter ført af klientens personale. De svarer

1 ja

2 nej

3 ja, hvis _____

Om De kan yde assistance ved opstillingen af regnskabet. De svarer

1 ja

2 nej

3 ja, hvis _____

Om en anden statsautoriseret revisor i Deres firma kan yde assistance ved opstillingen af regnskabet, mens De vedbliver med udelukkende at være revisor. De svarer

1 ja

2 nej

3 ja, hvis _____

Bilag 2 Nogle demografiske oplysninger om respondenterne i 1995 og 2005 undersøgelserne

Revisorerne bliver gennemsnitligt ældre, og revisionsvirksomhederne har nedlagt kontorsteder de senere år. Dette er som forventeligt, jf. nedenfor. Gennemsnittene fra 1995 til 2005 er forskellige ved 0.001. Svarandelene fra Big Six/Big Four, antal ansatte i de revisionsvirksomheder, respondenterne kommer fra, samt deres alder ved SR-eksamen adskiller sig derimod ikke markant fra 1995 til 2005.

Big Six/Big Four, antal ansatte, antal kontorsteder, alder, alder ved SR-eksamen 1995-2005 (t-test af gennemsnit)

Svar fra 1995 eller 2005		Big Six/Four tilknytning	Antal ansatte i firmaet	Antal kontorsteder firma	Alder	Alder ved SR kvalifikation
1995	Andel/gennemsnit	,38	647,85	17,64	44,47	31,27
	Antal svar	91	55	55	94	94
2005	Andel/gennemsnit	,45	707,21	9,73	48,24	31,52
	Antal svar	121	120	120	121	121
P-værdier		0.310	0.589	0.001	0.001	0.547

Antal arbejdstimer stiger, men ikke signifikant, fra 2067 timer i gennemsnit i 1995 til 2067 timer i 2005. Det ser dog ud til, at tallene dækker over, at Big Six/Big Four revisorer arbejder uændret meget i 2005, mens andre revisorer er nået op på siden af dem fra et lidt lavere udgangspunkt i 1995.

Andelen af produktiv tid er faldet fra ca. 67 til ca. 63 %, hvilket er signifikant ved 0.042, jf. nedenfor.

Arbejdstimer, direkte tid og indirekte tid 1995 -2005 (t-test af gennemsnit)

Svar fra 1995 eller 2005		Antal arbejdstimer på årsbasis	Klientid i %	Indirekte tid i %
1995	Gennemsnit	2015,55	66,98	33,02
	Antal svar	93	94	94
2005	Gennemsnit	2066,94	63,29	36,71
	Antal svar	117	119	119
P-værdier		0.236	0.042	0.042

Fordelingen af den produktive tid på arbejdsopgaver har gennemsnitligt ikke ændret sig fra 1995 til 2005, jf. nedenfor. Skævheden i, hvad respondenterne beskæftiger sig med, er dog for stor til, at det giver mening at teste dette.

Direkte tid fordelt på arbejdsopgaver 1995-2005

Svar fra 1995 eller 2005		Klienttid - revision af regnskaber	Klienttid – regnskabsmæssig assistance	Klienttid - skattemæssig assistance	Klienttid - juridisk rådgivning	Klienttid – andet
1995	Gennemsnit i %	30,62	24,35	22,08	2,69	20,26
	Antal svar	93	93	93	93	93
2005	Gennemsnit i %	31,43	23,25	22,75	3,70	18,87
	Antal svar	116	116	116	116	116